

**UCHWAŁA NR XXIX/180/22
RADY GMINY CZEREMCHA**

z dnia 25 lutego 2022 r.

**w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022- 2024**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), art. 4¹ ust. 2 i 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1119, poz. 2469, M.P. z 2022 r. poz. 118), art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2050; z 2019 r. poz. 1655 oraz z 2021 r. poz. 2469) oraz ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1956, poz. 1292 i poz. 2469) Rada Gminy Czeremcha uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjąć Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022- 2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czeremcha.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Mikołaj Wasiluk

Załącznik do uchwały Nr XXIX/180/22

Rady Gminy Czeremcha

z dnia 25 lutego 2022 r.

GMINNY PROGRAM PROFILAKTYKI

I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

ORAZ PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII

NA TERENIE GMINY CZEREMCHA NA LATA 2022-2024

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych prowadzi swoją działalność w oparciu o ustawę z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1119, 2469, z 2022 r. poz. 24), która stanowi kluczowy dokument kompleksowo regulujący zagadnienia związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 183, 694, 1292), ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z 2021 r. poz. 2469), która stanowi kluczowy dokument kompleksowo regulujący zagadnienia związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów narkomanii.

Działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz uzależnieniom behawioralnym m.innymi: od hazardu, od substancji psychoaktywnych, uzależnienie od telefonu komórkowego, pracoholizm, zakupoholizm, kompulsywne objadanie się, nikotyna, dopalacze, Internet, przemoc domowej oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należą do zadań własnych gminy. W celu uzyskania dodatkowych środków na finansowanie zadań związanych z profilaktyką gminy pobierają opłatę za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

DZIAŁ I.

DIAGNOZA SYTUACJI W ZAKRESIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

NA TERENIE GMINY CZEREMCHA.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2024 stanowi kontynuację oraz uzupełnienie wcześniej prowadzonych w Gminie działań w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom. Zaproponowane w Programie zadania są merytorycznie spójne z profilaktyką, rozwiązywaniem problemów alkoholowych i przeciwdziałaniem narkomanii. Program obejmuje zadania własne gminy w zakresie realizacji działań określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz działania własne gminy w obszarze profilaktyki narkomanii, które wynikają z ustaw. Umieszczenie zadań wynikających z dwóch odrębnych przepisów prawa w jednym Programie podyktowane jest faktem, że z dniem 1 stycznia 2022 roku na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw, Krajowe Biuro Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zostały przekształcone w Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. Dokument uzupełniono o zdobyte w trakcie realizacji poprzednich programów doświadczenia oraz wnioski. Wskazują one jednoznacznie na konieczność łączenia oddziaływań w zakresie profilaktyki alkoholowej z działaniami zapobiegającymi innym uzależnieniom od substancji psychotropowych oraz uzależnieniom behawioralnym.

Nadużywanie alkoholu to nie tylko szkody zdrowotne, ale także psychologiczne i społeczne. Problem uzależniania od alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych mimo podejmowanych od wielu lat działań mających na celu zwiększenie świadomości na temat konsekwencji nadużywania środków psychoaktywnych nie maleje.

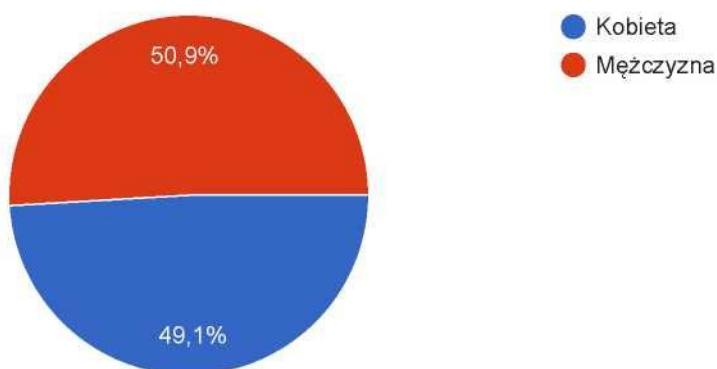
Następstwa tych problemów dotyczą między innymi życia rodzinnego i relacji międzyludzkich, a w przypadku osób dorosłych także wychowania dzieci i funkcjonowania zawodowego. Wielu dorosłych nadużywając alkoholu powoduje cierpienia swoich dzieci, odbiera im miłość i poczucie bezpieczeństwa, zaś nastolatkom tracą szansę na zdrowy rozwój i niszczą swoje życie.

Problem alkoholowy według WHO to „wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia albo poza ramy obyczajowego, przyjętego w całej społeczności, picia towarzyskiego bez względu na czynniki, które do tego prowadzą”.

Problemy z zakresu uzależnień w Gminie Czeremcha zostały określone na podstawie diagnozy problemów społecznych. W badaniu diagnozującym problemy społeczne na terenie gminy Czeremcha wzięło udział 108 mieszkańców. Większość badanej społeczności stanowili mężczyźni (50,9%), drugą część próby stanowiły kobiety (49,1%).

1. Płeć

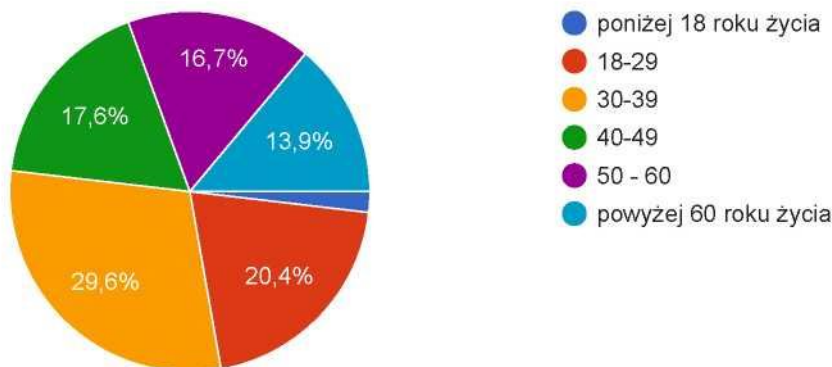
108 odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

2. Przedział wiekowy

108 odpowiedzi

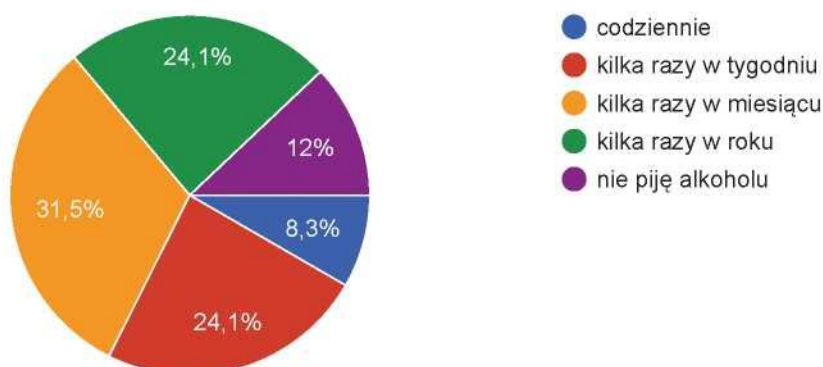
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Analizując strukturę wiekową badanej społeczności można zauważyć, iż najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 30-39 lat (29,6%). W grupie wiekowej 18–29 lat znajdowało się 20,4% respondentów, zaś 17,6% respondentów miało 40–49 lat. W grupie wiekowej 50 – 60 lat znajdowało się 16,6% ankietowanych. W badaniu wzięły także udział osoby starsze, powyżej 60 roku życia. W tej grupie wiekowej wzięło udział w badaniu 13,9% respondentów.

Analizę problemu alkoholowego rozpoczęto od oszacowania skali problemu uzależnień alkoholowych mieszkańców gminy Czeremcha. W tym celu respondentów zapytano, czy spożywają alkohol, a jeśli tak to jak często. 12% ankietowanych przyznało, iż nie pije w ogóle alkoholu. 24,1% badanych sięga po trunki kilka razy w roku, 31,5% kilka razy w miesiącu. Warto zwrócić uwagę, że co 5 ankietowany (24,1%) pije kilka razy w tygodniu, a 8,3% codziennie. Z powyższych danych wynika, że przynajmniej 8,3% mieszkańców gminy pije w sposób ryzykowny.

3. Jak często spożywa Pan/i alkohol?

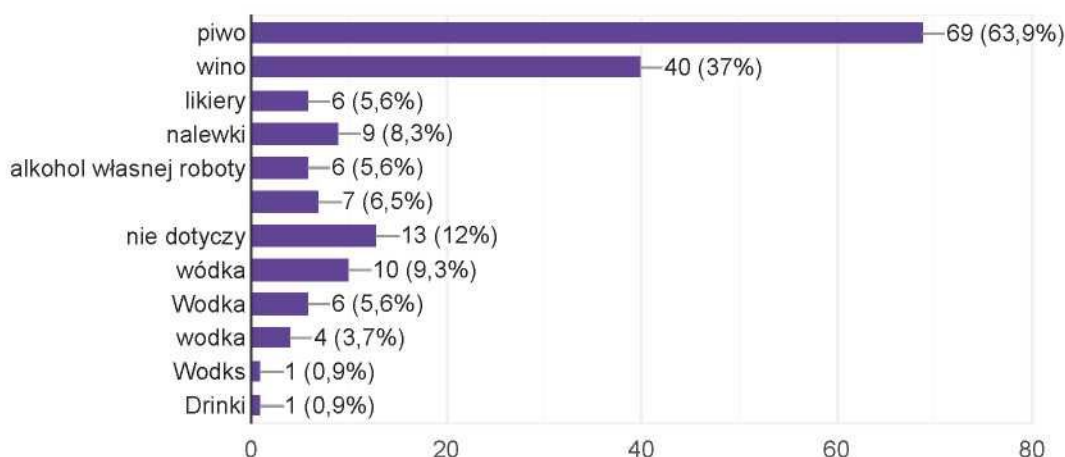
108 odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

4. Jaki rodzaj alkoholu pije Pan/i najczęściej?

108 odpowiedzi

* Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

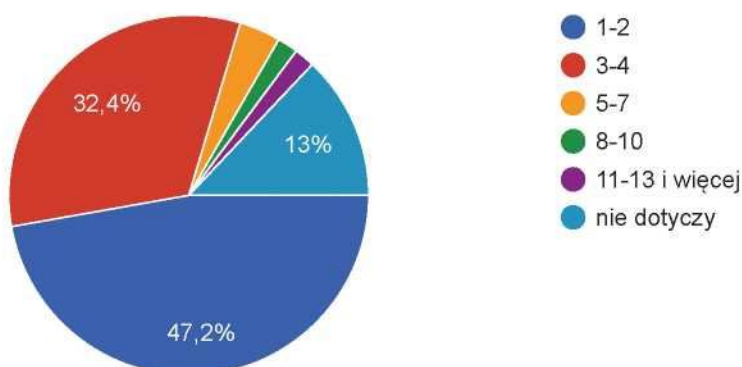
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Mieszkańcy gminy Czeremcha najczęściej spożywają piwo – sięga po nie 63,9% osób pijących. 37% najczęściej wybiera wino, a 18,6% wódkę. Mniejszą popularnością cieszą się nalewki (8,3%), alkohol własnej roboty (5,6%) a także likieri (5,6%).

W diagnozie picia ryzykownego i szkodliwego, obok częstotliwości spożywanych trunków, istotnym wskaźnikiem tego problemu są także dzienne porcje spożycia alkoholu. Spożycie alkoholu opisywać można w gramach wypitego alkoholu lub też posługując się miarą porcji standardowej. Przyjmuje się, że w Europie porcja taka zawiera zwykle 10g czystego alkoholu. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250ml piwa o mocy 5%, w ok. 100ml wina o mocy 12% oraz w ok. 30ml wódki o mocy 40%⁴. Jak wynika ze zgromadzonego materiału badawczego, większość respondentów wypija jednorazowo 1-2 porcje alkoholu (47,2%), zaś 32,4% wypija jednorazowo 3-4 porcje alkoholu. Niestety ponad 32 % mieszkańców Czeremchy przekracza poziom spożycia alkoholu związany z przeciętnie najmniejszym ryzykiem szkód. Natomiast 47% badanych pijąc nie przekracza dziennej dawki spożycia alkoholu (1-2 porcje).

5. Ile porcji alkoholu wypija Pan/i w ciągu całego dnia, w którym Pan/i pije?

108 odpowiedzi

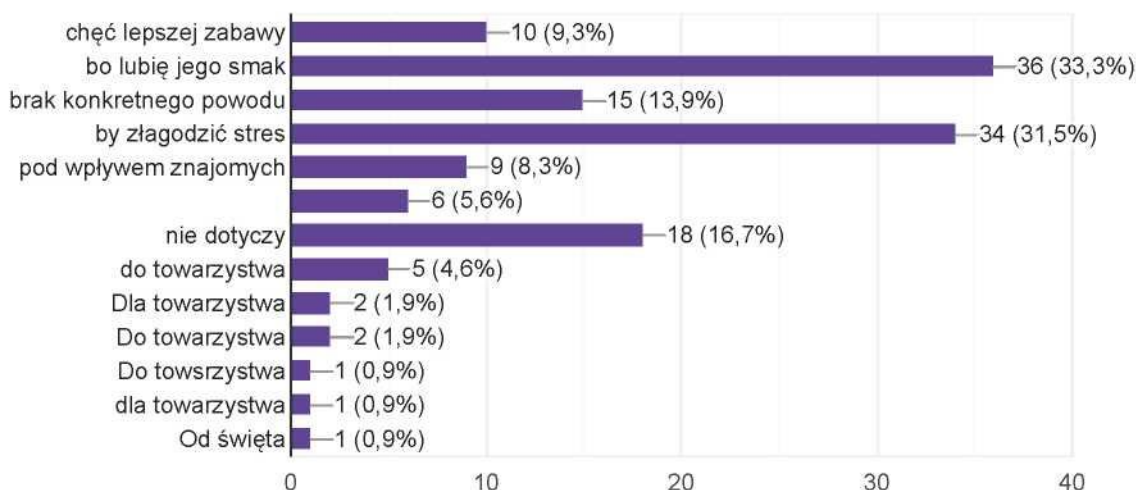

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Mieszkańcy gminy Czeremcha zostali zapytani o powody, dla których sięgają po alkohol. Największa część badanej próby pije ze względu na walory smakowe (33,3%). 31,5% spożywa alkohol w sytuacjach problemowych – by złagodzić stres, a 13,9% pije bez konkretnego powodu. Pewien odsetek badanych sięga po alkohol by lepiej się bawić 9,3%. Innym powodem picia jest konformizm – 8,3% pije pod wpływem znajomych. Groźny jest fakt, że 5,6% pije alkohol by zmniejszyć objawy kaca – taka sytuacja w przyszłości może doprowadzić do uzależnienia. Natomiast 16,67 % ankietowanych nie sięga po alkohol wcale.

6. Z jakich powodów sięga Pan/i po alkohol?

108 odpowiedzi

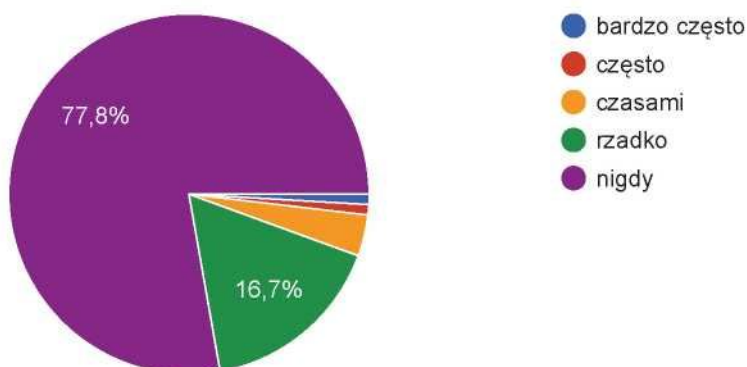
* Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Pracownik, który stawiał się do pracy w stanie nietrzeźwości, nie może wykonywać pracy. W przypadku gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że pracownik stawiał się do pracy w stanie po użyciu alkoholu lub spożywał go w czasie pracy, kierownik zakładu pracy albo osoba przez niego upoważniona mają obowiązek niedopuszczenia takiego pracownika do wykonywania pracy. Nietrzeźwość pracownika w pracy może zostać potraktowana jako ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych także wtedy, gdy takie zachowanie pracownika nie spowodowało dla pracodawcy szkody ani żadnych innych następstw. Kolejne pytanie ukazuje, że mieszkańcom zdarza się także spożywać alkohol w pracy. Choć 77,8% badanych nigdy tego nie robi, to 16,7% ankietowanych wskazało, że zdarza się wykonywać obowiązki służbowe pod wpływem alkoholu.

7. Czy zdarzyło się Panu/i wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu?

108 odpowiedzi

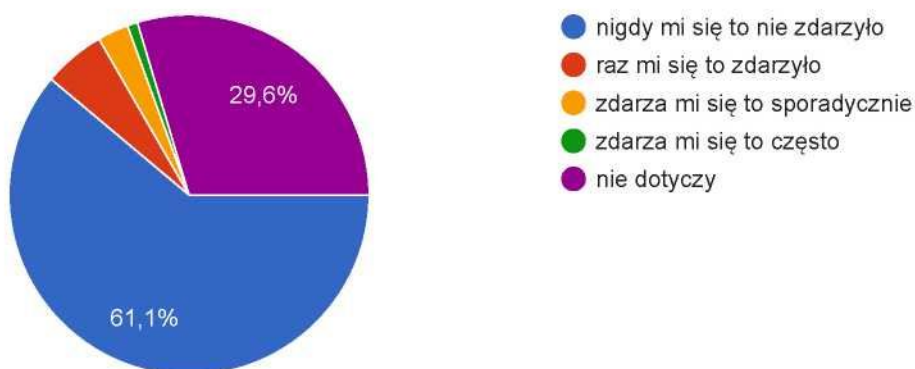

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Kolejnym istotnym problemem związanym z sięganiem po alkohol jest prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości. Jak wynika z zebranego materiału badawczego 61,1% mieszkańców gminy nigdy nie zdarzyło się prowadzić pojazdu pod wpływem alkoholu, prowadziło pojazd w stanie nietrzeźwości. 29,6% badanych odpowiedziało, że ten problem ich wcale nie dotyczy. 3% przyznało, że była to jednorazowa sytuacja.

8. Czy zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem pod wpływem alkoholu?

108 odpowiedzi

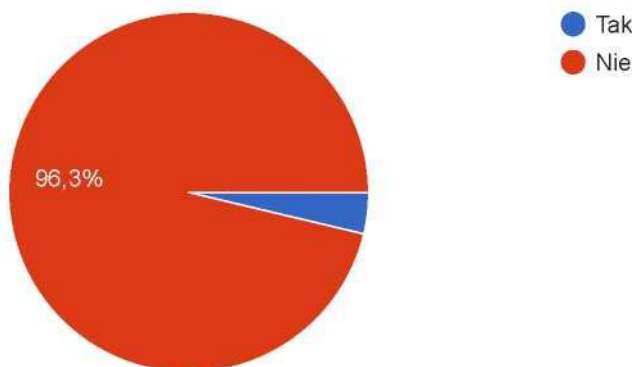

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

3,7% ankietowanych było zatrzymanych za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu. Natomiast 96,3% ankietowanych, nigdy nie byli zatrzymani za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu.

9. Czy był Pan/i kiedykolwiek zatrzymany/a za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości?

108 odpowiedzi

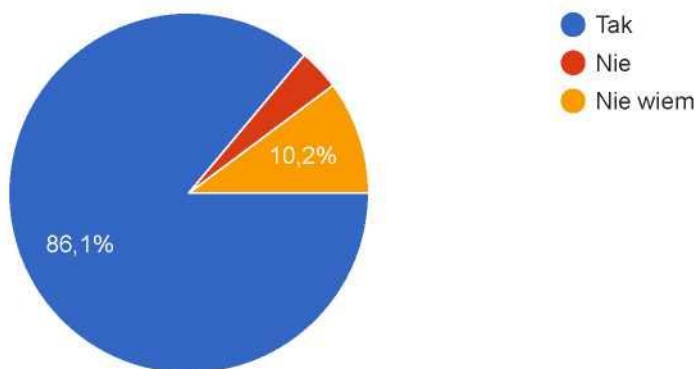

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Spożywanie alkoholu w czasie ciąży związane jest z występowaniem zaburzeń u dzieci. Alkohol przenika do krwi płodu w takim samym stężeniu jak do krwi matki, powodując m.in.: płodowy zespół alkoholowy, zwiększenie ryzyka poronienia oraz porodu przedwczesnego, ryzyko komplikacji porodowych, zaburzenia w rozwoju mózgu dziecka i układu nerwowego, osłabienie rozwoju komórek płodu, uszkodzenie mięśni, skóry, gruczołów, kości i zębów, osłabienie rozwoju płuc, powoduje zaburzenia rozwoju wzrostu, zaburzenia emocjonalne, zaburzenia mowy, zespół nadpobudliwości psychoruchowej, leukemię, wady nerek, problemy ze słuchem i wzrokiem. Bardzo pozytywną informacją jest fakt, że 86,1% badanych uznało, że picie alkoholu w ciąży jest szkodliwe. Jednak spora część badanych uznała, że picie w ciąży nie szkodzi (3,7%), a 10,2% udzieliło odpowiedzi nie wiem. Konieczne jest uzupełnienie wiedzy mieszkańców w tym zakresie.

10. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma wpływ na rozwój dziecka?

108 odpowiedzi

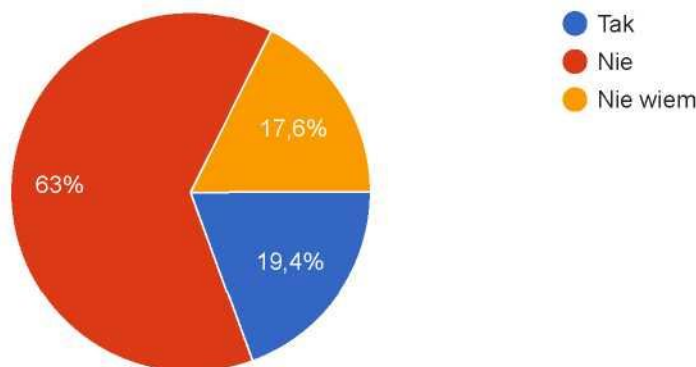
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Okazuje się, że zjawisko picia alkoholu w ciąży występuje na terenie gminy Czeremcha. 19,4% respondentów zadeklarowało, że widziało kobiety w ciąży pijące alkohol na terenie gminy.

11. Czy widział/a Pan/i kobiety w ciąży spożywające alkohol na terenie naszej gminy?

108 odpowiedzi

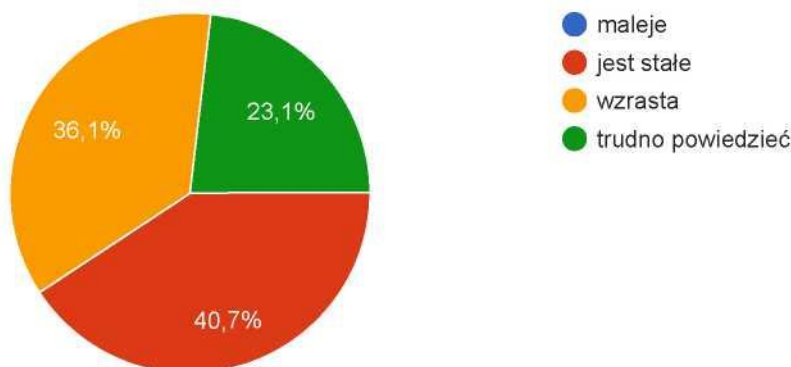

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

40,7% mieszkańców uważa, że na terenie gminy spożycie alkoholu utrzymuje się na stałym poziomie w przeciągu ostatnich lat. 36,1% ankietowanych przyznało, że spożycie alkoholu wzrasta, 23,1% ankietowanych udzieliło odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Nikt nie udzielił odpowiedzi, że spożycie alkoholu w gminie Czeremcha maleje.

12. Proszę ocenić czy spożycie alkoholu na przestrzeni kilku lat w naszej gminie:

108 odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

PROBLEM NARKOTYKOWY Z PERSPEKTYWY MIESZKAŃCÓW GMINY CZEREMCHA

Kolejnym analizowanym zagadnieniem był problem uzależnień od substancji psychoaktywnych – narkotyków i dopalaczy. Jego celem było oszacowanie skali problemu na terenie gminy oraz sprawdzenie wiedzy mieszkańców na temat narkotyków i dopalaczy a także sprawdzenie dostępności tych substancji w gminie Czeremcha.

Informacje o dziedzinie

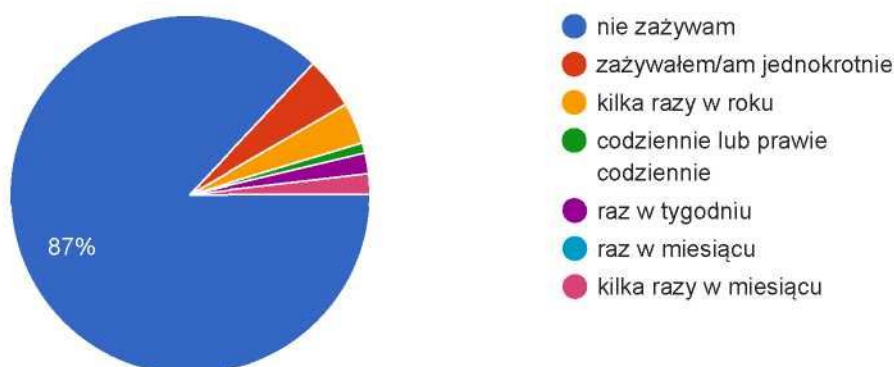
Według ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, narkomania to: „stałe lub okresowe używanie w celach niemedycznych środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich”.

87% ankietowanych mieszkańców gminy nie zażywa środków psychoaktywnych. W pojedynczych przypadkach wskazano na zażywanie jednokrotnie lub kilka razy w roku.

13. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne?

108 odpowiedzi

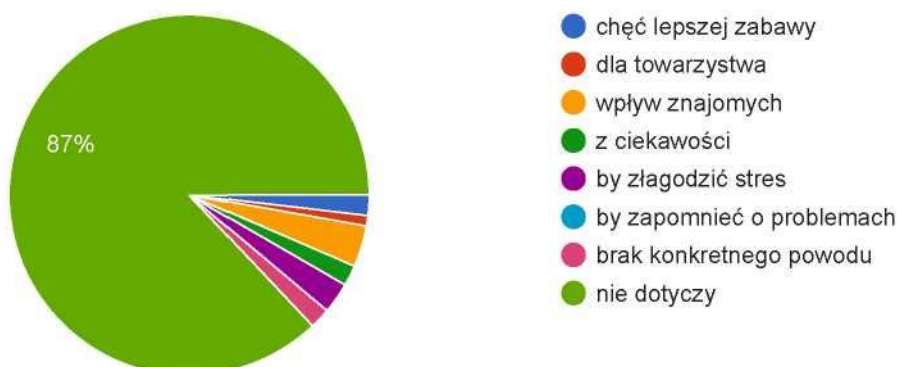

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Mieszkańców gminy Czeremcha mających styczność z substancjami psychoaktywnymi zapytano o powody dla których sięgają po narkotyki. 87% badanych nie dotyczy ten problem. z pobudek towarzyskich (23%). Istotny jest także wpływ znajomych, ciekawość, by złagodzić stres, 10% by zapomnieć o problemach. 7% zażywa narkotyki bez konkretnego powodu.

14. Z jakiego powodu zażył/a Pan/i środki psychoaktywne?

108 odpowiedzi

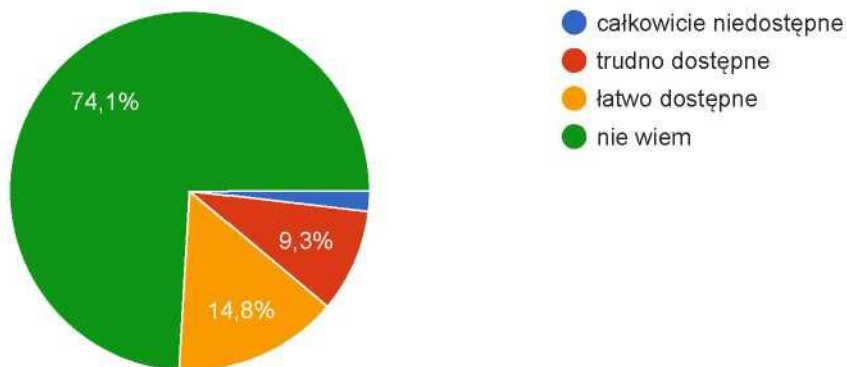

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Co istotne, zdecydowana większość osób nie potrafiła ocenić możliwości pozyskania narkotyków na terenie gminy (74,1% odpowiedzi „nie wiem”). Zdaniem 1,8% ankietowanych, substancje te są całkowicie dostępne, zdaniem 9,3% –trudno niedostępne. Warto zauważyć, że aż 14,8% uważa, że narkotyki są na terenie gminy łatwo dostępne.

15. Jak ocenia Pan/i możliwość pozyskania narkotyków na terenie naszej gminy?

108 odpowiedzi

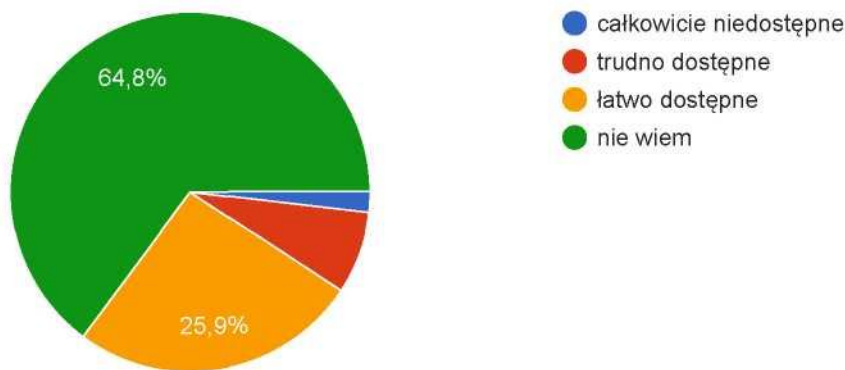

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Podobnie w przypadku dopalaczy – 64,8% nie umiało odpowiedzieć na postawione pytanie. 8% uważa, że są trudno dostępne, 1,3%, że całkowicie niedostępne. Natomiast 25,9% ankietowanych uznało, że dopalacze są łatwo dostępne.

16. Jak ocenia Pan/i możliwość pozyskania dopalaczy na terenie naszej gminy?

108 odpowiedzi

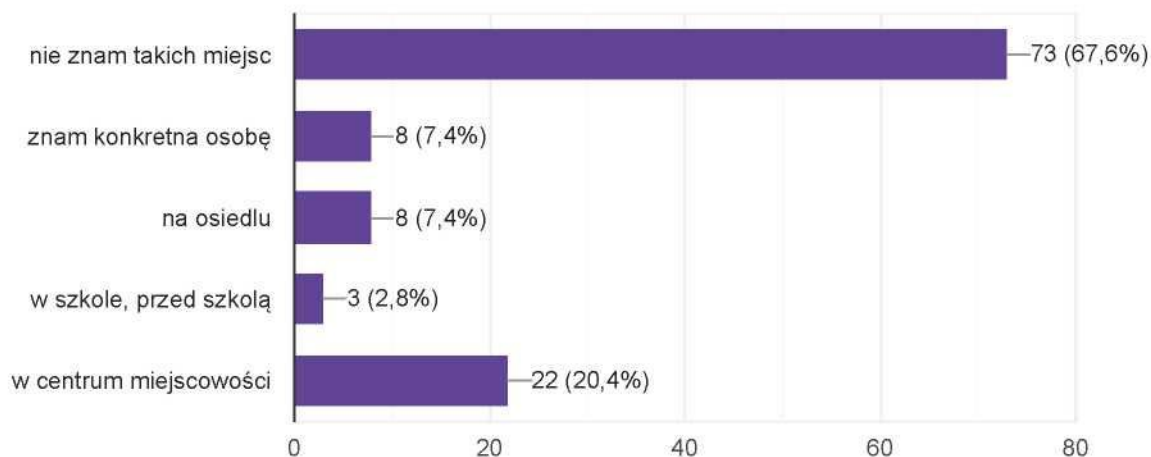

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

W odniesieniu do wcześniejszego pytania, poproszono respondentów, o wskazanie gdzie na terenie gminy mogą zdobyć narkotyki lub dopalacze. Mieszkańcy raczej nie znają miejsc w gminie, gdzie można zakupić takie substancje - tę odpowiedź wskazało 67,6% badanych. 20,4% uznało, że w centrum miejscowości, na osiedlu 7,4%. Najmniejsza część wskazała na okolicę szkoły 2,8%. Co istotne, 7,4% badanych zna konkretną osobę, u której można zdobyć narkotyki lub dopalacze.

17. Czy zna Pan/i miejsca w naszej gminie gdzie można zakupić narkotyki lub dopalacze?

108 odpowiedzi

* Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy Czeremcha

Działania gminy w obszarze problemowym

Na obszarze gminy Czeremcha działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zajmująca się problemem alkoholowym oraz kreowaniem działań profilaktycznych mających na celu uświadomienie skutków nadmiernego spożywania alkoholu. W razie problemu alkoholowego mieszkańcy mogą znaleźć pomoc w:

- Punkcie Konsultacyjnym przy GOPS w Czeremsze
- Poradni Zdrowia Psychicznego w Hajnówce
- Poradni Terapii Uzależnień w Hajnówce

W badaniu diagnozującym problemy społeczne na terenie gminy Czeremcha wzięło udział 108 mieszkańców. Większość badanej społeczności stanowili mężczyźni (50,9%), drugą część próby stanowiły kobiety (49,1%).

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w ramach realizacji Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Czeremcha prowadzi swoją działalność na posiedzeniach komisji oraz w Punkcie konsultacyjnym ds. uzależnień.

Podstawowe zadania punktu konsultacyjnego:

- 1) motywowanie zarówno osób uzależnionych, jak i członków ich rodzin do podjęcia terapii w placówkach leczenia uzależnień, kierowanie do leczenia specjalistycznego oraz do skorzystania z pomocy grup samopomocowych;
- 2) motywowanie osób pijących ryzykownie i szkodliwie, ale nie uzależnionych do zmiany szkodliwego wzoru picia;
- 3) udzielanie wsparcia osobom po zakończonym leczeniu odwykowym,
- 4) rozpoznanie zjawiska przemocy domowej, udzielenie stosownego wsparcia i informacji o możliwościach uzyskania pomocy i powstrzymania przemocy,
- 5) inicjowanie interwencji w przypadku diagnozy przemocy domowej,
- 6) gromadzenie aktualnych informacji na temat dostępnych miejsc pomocy i kompetencji poszczególnych służb i instytucji, które powinny być włączone w systemową pomoc dla rodziny,

Problem nadużywania alkoholu często wiąże się z występowaniem zjawisk przemocy w rodzinie (przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej). Większość osób dorosłych nie dostrzega negatywnych skutków problemu społecznego jakim jest uzależnienie od alkoholu.

Poniższa tabela przedstawia ilość wniosków skierowanych do sądu przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Tabela 1. Zjawisko alkoholizmu w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba wniosków skierowanych do sądu o zastosowanie przymusowego leczenia odwykowego	3	4	2

Źródło danych: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Czeremsze.

Z problemem nadużywania alkoholu przez członków rodziny, ich niskimi dochodami oraz izolacją domową spowodowaną COVID 19 często łączy się przemoc. Na terenie gminy Czeremcha przemoc występuje w rodzinach o różnym statusie społecznym. Ofiarami są zazwyczaj kobiety i dzieci, rzadziej mężczyźni. Pomaganie ofiarom przemocy i skuteczne jej przeciwdziałanie wymaga współpracy różnych służb i budowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Czeremsze działa Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zwany dalej „Zespołem Interdyscyplinarnym”.

Celem działania Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych jest zintegrowanie i koordynowanie działań podmiotów wchodzących w jego skład, poprzez podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą i dokumentowanie tych działań. W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, GKRPA, oświaty, służby zdrowia, policji, organizacji pozarządowej i sądu.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące wszczęcia Procedury „Niebieskich Kart”

Tabela 2. Ilość wszczętych procedur „Niebieska Karta”

Rok	Liczba „Niebieskich Kart” założonych przez:			
	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Policji	Placówka Oświatowa	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
2019 r.	2	9	0	0
2020 r.	5	14	0	0
2021 r.	5	9	0	0

Źródło danych: Zespół Interdyscyplinarny w Czeremsze

Napoje alkoholowe są łatwo dostępne, jednak jest to towar szczególnego ryzyka i niewłaściwe ich używanie prowadzi do wielu negatywnych konsekwencji i szkód.

Alkoholizm, a także niejednokrotnie towarzysząca im przemoc w rodzinie są problemami społecznymi, które stanowią poważne zagrożenie dla życia społecznego mieszkańców.

DZIAŁ II.

CELE GMINNEGO PROGRAMU

Cel główny

Celem głównym Programu jest ograniczenie zdrowotnych i społecznych skutków wynikających z nadużywania napojów alkoholowych i używania innych środków psychoaktywnych poprzez podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców Gminy Czeremcha oraz prowadzenie skoordynowanych działań profilaktycznych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych.

Cele szczegółowe:

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych na terenie gminy poprzez doskonalenie metod i form oddziaływań profilaktycznych oraz stosowanie strategii profilaktycznych.
2. Zmniejszenie ilości alkoholu spożywanego przez mieszkańców gminy.
3. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych.
4. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychologicznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie poprzez współpracę z Zespołem Interdyscyplinarnym.
5. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie problematyki uzależnień poprzez umieszczanie artykułów na stronach internetowych Gminy Czeremcha i GOPS. Prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej dla dzieci i młodzieży w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, działań na rzecz dożywiania dzieci uczęszczających do świetlic wychowawczo-terapeutycznych.
6. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych, narkotykowych oraz przemocy w rodzinie.
7. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13 i 15 ustawy oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Cele będą realizowane z uwzględnieniem konieczności zapewnienia dostępności, zgodnie z koncepcją projektowania uniwersalnego, określoną w art.2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006r. (DZ.U. z 2012 r. poz. 1169), oraz potrzebami osób z różnymi niepełnosprawnościami.

DZIAŁ III.

ZADANIA GMINNEGO PROGRAMU

Rozdział 1.

ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI POMOCY TERAPEUTYCZNEJ

I REHABILITACYJNEJ DLA OSÓB UZALEŻNIONYCH OD ALKOHOLU I ICH RODZIN

I. Udzielenie pomocy osobom uzależnionym oraz zagrożonym uzależnieniem od alkoholu, innych substancji psychoaktywnych i uzależnieniach behawioralnych w następujących formach:

1. Pracownik GOPS jest koordynatorem gminnego programu i udzielać będzie pomocy merytorycznej podmiotom i osobom realizującym zadania gminnego programu - cały rok.
  2. W Punkcie Konsultacyjnym w Urzędzie Gminy- planowane jest zatrudnienie konsultanta i psychologa.
- a) prowadzenie wstępnych rozmów z osobami uzależnionymi i motywowania do podjęcia dobrowolnego leczenia odwykowego - cały rok.
  - b) praca z osobami współuzależnionymi – cały rok.
  - c) udzielanie fachowej pomocy w powrocie do normalnego życia, prowadzenie rehabilitacji po odbytym leczeniu.
  - d) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkotykowych, prenumerata publikacji i specjalistycznych opracowań oraz materiałów multimedialnych – cały rok.
  - e) udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychologicznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

3. finansowanie działalności świetlic wychowawczo-terapeutycznych działających przy GOK w Czeremsze, przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Czeremsze oraz finansowanie dodatkowych zajęć sportowych pozalekcyjnych.

4. Organizowanie szkoleń członkom Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz członkom Zespołu Interdyscyplinarnego.

5. Podnoszenie kompetencji przedstawicieli instytucji działających w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów wynikających z używania alkoholu, narkotyków i w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach szkolenia kadr wymienionych w Narodowym Programie Zdrowia.

6. Dystrybucja na terenie placówek opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, Urzędu Gminy, Zespołu Szkolno – Przedszkolnego materiałów edukacyjnych i informacyjnych (plakaty, ulotki, broszury).

7. Organizowanie szkoleń dla nauczycieli prowadzących profilaktykę na terenie szkoły – prowadzenie programów terapeutycznych w szkołach dla dzieci i rodziców.

8. Współpraca z kuratorami sądowymi w celu rozwiązywania trudnych problemów. Kierowanie wniosków do Sądu w sprawie zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego osób uzależnionych od alkoholu. Kierowanie osoby zgłoszonej na badanie przez lekarza biegłego w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia.

9. Prowadzenie działań edukacyjnych dla dorosłych w zakresie szkód wynikających z picia alkoholu przez dzieci i młodzież w ramach edukacji zdrowotnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia. Szkolenia dla sprzedawców alkoholi. Kontrola punktów sprzedaży.

10. Prowadzenie i upowszechnianie programów profilaktycznych w zakresie alkoholowym i narkotykowym wśród osób dorosłych .

11. Dyrektorzy i kierownicy zakładów pracy będą prowadzić profilaktykę na terenie swoich zakładów pracy, w szczególności :

f) tworzenie warunków do korzystnego spędzania czasu wolnego.

g) działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy.

h) rozwijania działalności i zainteresowań w celu upowszechniania trzeźwego stylu życia.

i) tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspakajanie motywuje powstrzymywanie się od spożycia alkoholu i środków odurzających.

12. Współpraca z Ochotniczą Strażą Pożarną w zakresie prowadzenia działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i innych uzależnień oraz przemocy domowej.

Rozdział 2.

UDZIELANIE RODZINOM W KTÓRYCH WYSTĘPUJĄ PROBLEMY ALKOHOLOWE POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ I PRAWNEJ A W SZCZEGÓLNOŚCI OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ W RODZINIE

Od kilku lat jesteśmy informowani o narastającym zjawisku przemocy w rodzinie. Świadczy o tym duża liczba interwencji i założonych Niebieskich Kart. O zaistnieniu problemu w rodzinie najszybciej informowana jest policja.

Powołany Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem jest koordynowanie działań różnych instytucji zajmujących się pomaganiem dziecku i rodzinie. Dotyczy to przede wszystkim szkoły, poradni psychologiczno- pedagogicznej, ośrodka pomocy społecznej, ośrodka zdrowia, sądu rodzinnego, policji, punktu konsultacyjnego, świetlic wychowawczo- terapeutycznych, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz organizacji pozarządowych w oparciu o Procedurę Niebieskiej Karty.

1. Prowadzenie dyżurów interwencyjno - wspierających dla członków rodzin z problemem alkoholowym, innymi uzależnieniami i ofiar przemocy domowej w Punkcie Konsultacyjnym.

a) dofinansowanie poprawy warunków bazy lokalowej i wyposażenia,

b) dofinansowanie dodatkowych programów terapeutycznych dla uzależnionych, współuzależnionych, osób doznających przemocy domowej i sprawców przemocy domowej.

2. Zwiększenie dostępności pomocy rodzinom, w których występują problemy związane z używaniem alkoholu, narkotyków oraz innych substancji psychoaktywnych, w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie poprzez :

- a) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa dla osób i rodzin uwikłanych w przemoc,
- b) finansowanie różnych form pomocy dla dzieci oraz rodzin w których występują problemy w związku z używaniem substancji psychoaktywnych oraz przemocy w rodzinie poprzez organizacje wolnego czasu i wypoczynku ,
3. Prowadzenie edukacji społecznej w zakresie profilaktyki uzależnień poprzez umieszczanie artykułów na stronach www. Gminy Czeremcha i GOPS.
4. Prowadzenie świetlicy wychowawczo terapeutycznej w Zespole Szkolno- Przedszkolnym oraz w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze. Spotkania z rodzicami, psychologiem i pedagogiem. Prowadzenie warsztatów i programów terapeutycznych dla dzieci, młodzieży i rodziców.
5. Poszerzanie i podnoszenie jakości oferty pomocy psychologicznej, terapeutycznej i opiekuńczej dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym w ramach profilaktyki selektywnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia.
6. Finansowanie wycieczek, wyjazdów popołudniowych i kolonii z programem terapeutycznym dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, osób zagrożonych uzależnieniem behawioralnym.
7. Finansowanie różnych form pomocy dla dzieci i młodzieży oraz rodzin w których występują problemy w związku z nadużywaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz przemocą w rodzinie poprzez organizację wolnego czasu i wypoczynku (festyny rodzinne, zajęcia taneczne sportowe i rekreacyjne) oraz promowanie zdrowego stylu życia bez używek.
8. Prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży oraz innych zajęć integracyjnych wybranych przez młodzież. Zatrudnienie instruktorów i zakup niezbędnego sprzętu i materiałów do pracy z dziećmi.
9. Motywowanie osób uzależnionych od alkoholu do podjęcia leczenia odwykowego, prowadzenie postępowania zmierzającego do zobowiązania przez Sąd Rejonowy do podjęcia leczenia uzależnienia i ustanowienia opieki kuratorskiej wobec sprawców przemocy.
10. Działania informacyjno-edukacyjne na rzecz rodzin w których występują problemy uzależnień i przemoc. Motywowanie do uczestnictwa w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych oraz psychoterapeutycznych dla osób współuzależnionych.
11. Dofinansowywanie doskonalenia nauczycieli, lekarzy, członków komisji oraz członków Zespołu Interdyscyplinarnego podnoszących kwalifikacje z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, innych uzależnień i przemocy do pracy z dziećmi, rodzicami, osobami uzależnionymi i współuzależnionymi.
12. Współdziałanie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z innymi służbami - GOPS, OSP, Posterunkiem Policji, Prokuraturą Rejonową i Zespołem Interdyscyplinarnym w zakresie ochrony przed przemocą.
13. Współdziałanie z Kościołami oraz innymi związkami wyznaniowymi w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii, poradnictwa, ochrony przed przemocą.
14. Podejmowanie działań koncentrujących się na zwiększeniu odporności dzieci i młodzieży na negatywne skutki sytuacji kryzysowej spowodowanej pandemią COVID-19.

Rozdział 3.

PROWADZENIE PROFILAKTYCZNEJ DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ I EDUKACYJNEJ ORAZ DZIAŁALNOŚCI SZKOLENIOWEJ W ZAKRESIE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH, PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII ORAZ UZALEŻNIENIOM BEHAVIORALNYM, W SZCZEGÓLNOŚCI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Spożywanie i zażywanie legalnych i nielegalnych środków odurzających jest bardzo

rozpowszechnione, a ich nadużywanie to bardzo duże obciążenie społeczne, ekonomiczne i osobiste zarówno dla jednostki, jak i całego społeczeństwa. Najlepszym sposobem zapobiegania tym problemem jest zapewnienie młodzieży właściwych perspektyw. Najskuteczniejszymi strategiami profilaktycznymi są strategie angażujące szkołę i rodzinę. Terapia przynosi najlepsze efekty wtedy, gdy współpracują rodzina, szkoła i całe

społeczeństwo. Kluczową rolę w zapobieganiu i leczeniu problemów wynikających z alkoholizmu i narkomanii młodzieży odgrywa zrozumienie i uwzględnienie wpływu grupy rówieśniczej.

Tylko wtedy, gdy młodzież nauczy się rozumieć siebie i motywy swego postępowania i brać za nie odpowiedzialność, można będzie złagodzić negatywny wpływ alkoholu i narkotyków na życie społeczne. Zaskakująco wielu młodych ludzi zwraca się o pomoc do osób dorosłych spoza rodziny. Warto tę skłonność wykorzystać i pomóc młodzieży zasięgnąć kontaktu ze zdrowymi dorosłymi, poznać i utrwalić nowe umiejętności i nowe, zdrowsze reguły funkcjonowania w grupie rówieśniczej - po to, by wyrwać się spod wpływu szkodliwych kolegów i zmienić autodestrukcyjne zachowanie.

1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie uniwersalnych programów profilaktycznych rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, w tym programów profilaktyki uniwersalnej, które biorą pod uwagę wspólne czynniki ryzyka problemów alkoholowych i innych zachowań ryzykownych i czynniki chroniące, wspierające prawidłowy rozwój w ramach profilaktyki uniwersalnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia.

2. Prowadzenie świetlicy wychowawczo terapeutycznej w Zespole Szkolno- Przedszkolnym i Gminnym Ośrodku Kultury.

3. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie i wdrażanie programów profilaktycznych rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego z obszaru profilaktyki selektywnej adresowanych do dzieci, młodzieży, rodziców i wychowawców w ramach profilaktyki selektywnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia.

4. Finansowanie pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży, zakup niezbędnego sprzętu, zatrudnianie instruktorów: tenisa stołowego, piłki nożnej, zajęć tanecznych, garncarskich i innych zajęć ruchowych dla dzieci i młodzieży, wspólne integracyjne zajęcia - wycieczki, ogniska, wyjazdy do kina, itp. W ramach zajęć prowadzenie pogadarek na temat przemocy, agresji oraz uzależnienia narkotycznego, alkoholowego, nikotynowego.

5. Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnienie w ramach edukacji zdrowotnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia.

6. Prowadzenia działań informacyjno – edukacyjnych, w tym kampanii edukacyjnych, dotyczących ryzyka szkód wynikających ze spożywania alkoholu dla konsumentów i ich otoczenia w ramach edukacji zdrowotnej określonej w Narodowym Programie Zdrowia.

7. Profilaktyka prowadzona w szkołach poprzez szkolenie nauczycieli do prowadzenia zajęć profilaktycznych z uczniami i ich rodzicami. Prelekcje i warsztaty z udziałem rodziców. Spotkania rodziców z nauczycielami, pogadanki i warsztaty dla nauczycieli, uczniów i rodziców. Warsztaty umiejętności wychowawczych dla rodziców - alkohol i inne używki, powody dla których dzieci sięgają po używki, wyuczenie umiejętności odmawiania.

8. Inicjowanie konkursów, gier i zabaw, zajęć plastyczno-technicznych, tanecznych, czytelniczych itp. Wspomaganie rozwijania zainteresowań, postaw prozdrowotnych, przeciwdziałaniu agresji i nałogom, propagowanie aktywnych i bezpiecznych form spędzania czasu wolnego.

9. Kierowanie dzieci z rodzin zagrożonych alkoholizmem i przemocą w rodzinie na kolonie letnie, turnusy leczniczo-rehabilitacyjne organizowane przez stowarzyszenia lub organizacje realizujące programy profilaktyczno edukacyjne.

10. Opłata wyżywienia dzieciom z rodzin patologicznych uczęszczających do świetlic wychowawczo-terapeutycznych i uczęszczających na zajęcia terapeutyczne, zakup paczek świątecznych.

11. Dofinansowanie imprez sportowo-rekreacyjnych odbywających się na terenie gminy i propagujący zdrowy styl życia. Festyny rodzinne, turnieje piłki siatkowej i nożnej oraz inne gry zespołowe, zajęcia plastyczno – rękodzielnicze, warsztaty taneczne, spektakle profilaktyczne itp. Uczestniczenie w różnorodnych ogólnopolskich kampaniach profilaktycznych. Dofinansowanie imprez i spotkań dla seniorów, zagospodarowanie czasu wolnego propagującego zdrowy i aktywny styl życia. Rozpowszechnianie ulotek o tematyce uzależnień jako element edukacji społeczeństwa.

12. Współdziałanie z Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, poradnictwa ochrony przed przemocą, organizowanie wypoczynku profilaktyczno edukacyjnego.

Rozdział 4.

WSPOMAGANIE DZIAŁALNOŚCI INSTYTUCJI, STOWARZYSZEŃ I OSÓB FIZYCZNYCH SŁUŻĄCYCH ROZWIĄZYWANIU PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH.

1. Zatrudnienie konsultanta i psychologa w Punkcie Konsultacyjnym.
2. Zakup sprzętu elektronicznego i innych materiałów niezbędnych do prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych na potrzeby punktu konsultacyjnego.
3. Dofinansowanie imprez sportowo rekreacyjnych odbywających się na terenie gminy propagujący zdrowy styl życia, rozdawanie ulotek o tematyce uzależnień.
4. Wspieranie finansowe Poradni Leczenia Uzależnień, Oddziału Psychiatryczno Odwykowego SPZOZ w Hajnówce oraz Policji.
5. Dofinansowanie organizacji i stowarzyszeń organizujących wypoczynek dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych prowadzących jednocześnie profilaktykę o uzależnieniach.
6. Finansowanie pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży, zakup niezbędnego sprzętu, zatrudnienie instruktorów przygotowanych do pracy z dziećmi i młodzieżą.
7. Zagospodarowanie osobom starszym czasu wolnego propagującego zdrowy i aktywny styl życia.
8. Wspieranie aktywności społeczności seniorów oraz poprawa związanej ze zdrowiem jakości życia osób starszych.
9. Udział w ogólnopolskich kampaniach profilaktyczno – edukacyjnych, konferencjach, forach.
10. Wspieranie inicjatyw podejmowanych przez osoby współpracujące z Klubami AA propagujące zdrowy styl życia, życia bez alkoholu. Spotkania międzyklubowe, organizowanie imprez i spotkań rocznicowych.
11. Finansowanie szkoleń członków Zespołu Interdyscyplinarnego.
12. Dofinansowanie dodatkowych zajęć sportowych w świetlicy wychowawczo – terapeutycznej działającej przy GOK. Zapobieganie powstawania i rozszerzania się zjawiska patologii społecznej w szczególności nadużywania alkoholu przez dzieci i młodzież. Wdrożenie uczniów do przestrzegania zasad współżycia zespołowego, rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo swoje oraz kolegów, kształtowanie nawyku aktywnego wypoczynku bez używek.
13. Promowanie zdrowego, bezpiecznego stylu życia, zdrowia psychicznego, poprzez organizowanie, finansowanie i dofinansowanie różnego rodzaju imprez oraz wydarzeń społeczno-kulturalnych adresowanych do mieszkańców Gminy Czeremcha.
14. Opracowywanie materiałów służących realizacji działań z zakresu problematyki uzależnień.
15. Wspieranie działań zmierzających do ograniczenia dostępności różnych substancji psychoaktywnych (dopalaczy i innych środków odurzających).

Rozdział 5.

ZASADY WYNAGRADZANIA CZŁONKÓW GMINNEJ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Za realizację zadań ustawowych, w tym wykonywanych podczas posiedzeń Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przysługuje wynagrodzenie w postaci diety: Przewodniczącemu, Zastępcy Przewodniczącego i Sekretarzowi Komisji wynagrodzenie w wysokości 200,00 zł (brutto) za każdorazowy udział w posiedzeniu komisji.

Wynagrodzenie pozostałych członkom komisji w wysokości 150,00 zł (brutto) za każdorazowy udział w posiedzeniu komisji.

Podstawą do wypłacenia wynagrodzenia jest podpis na liście obecności z posiedzenia komisji.

Rozdział 6.

SPOSÓB KONTROLI I REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU.

1. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii realizują:

- a) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Czeremsze,
- b) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czeremsze – w zakresie koordynowania Programu.

2. Źródłem finansowania zadań Programu są środki z budżetu gminy pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

3. Wójt Gminy sporządza raport z wykonania w danym roku gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii i efektów jego realizacji, który przedkłada radzie gminy w terminie do dnia 30 czerwca roku następującego po roku, którego dotyczy raport.

Rozdział 7.

ADRESACI PROGRAMU

Ze względu na specyfikę i szeroki zasięg problemów alkoholowych i narkomanii adresatami Programu są wszyscy mieszkańcy Gminy Czeremcha, a w szczególności następujące grupy osób:

- 1. Osoby uzależnione od alkoholu oraz osoby pijące ryzykownie i szkodliwie,
- 2. Dzieci i młodzież szkolna (w tym dzieci ze środowisk zagrożonych alkoholizmem oraz uzależnieniem behawioralnym).
- 3. Rodziny (w tym osoby współuzależnione) oraz najbliższe otoczenie osób z problemem alkoholowym.